

U nizu kulturno prosvjetnih, naučnih i umjetničkih ustanova Galerija likovnih umjetnosti, smještena u 7 dvorana II.kata Doma kulture "Vid Švalba" (Trg 43.Istar. divizije br. 1);- po svom specifičnom materijalu u se koji se zadire njezine kompetencije, po svojoj ulozi koju ona vrši ne samo u okviru grada Rijeke, nego i čitave oblasti Hrvatskog Primorja, Istre i Gorskog kotara (sakupljanje podataka o slikama i skulpturama, njihovo evidentiranje, fotografiranje kao i eventualni otkup) kao i oživljavanju kulturnog a napose likovnog života na Rijeci - po svemu tome Galerija zauzima posebno mjesto. Raspon njezina djelovanja veoma je širok i raznolik a kreće se uvijek u okviru likovno-umjetničkih manifestacija preko prosvjetno-naučne djelatnosti do podizanje likovno-umjetničkog obrazovanja radnih ljudi i omladine. Konkretno: od sakupljanja, otkupivanja, čuvanja, proučavanja i izlaganja najvrijednijih umjetničkih ostvarenja kao i organiziranja pojedinačnih i kolektivnih izložbi do raznih naučno-popularnih predavanja i publicističkih radova u smislu približavanja likovne umjetnosti što širem krugu ljudi.

Iako osnovana tek 1946 godine, a otvorena za javnost 1.maja 1949 Galerija se uz pomoć lokalnih i republičkih narodnih vlasti uspjela već u ovom kratkom razdoblju vidno afirmirati. Danas ona raspolaže sa preko 400 umjetnina, što slika, crteža i grafike, što skulptura, od čega je, nažalost, radi pomanjkanja prostora izloženo samo oko 130 slika i 20 skulptura jugoslavenskih umjetnika XIX. i XX. stoljeća. Tu su u prvom redu i najčešće zastupana gotovo dva značajnija imena hrvatskog umjetničkog života od Quiquereza i Rendića preko Bukovca, Medovića, Kraljevića, Eršinića do Koste Angeli Radovanja, Murtića i najmladjih Stančića, Dulčića i Džamonje.

Pored nekoliko nepoznatih autora 19. stoljeća, koji su u našoj umjetnosti toga razdoblja ostavili traga, -Vlaho Bukovac i Celestin Medović - dvije centralne ličnosti hrvatskog slikarstva na prelomu stoljeća predstavljani su: prvi, "Portretom dječaka", radjenom divizionističkom tehnikom a drugi detaljem velike kompozicije "Bakanal", koje se nalazi u modernoj galeriji u Zagrebu.

Uz njih dolaze imena predstavnika starije generacije: M. Gl. Crnčić, naš najizrazitiji marinist i neumorni interpretator primorskog pejzaža

("Maestral") i N. Mašić, slikar idealiziranih motiva i tipova iz narodnog života ("Djevojka s kokošima"). Ovaj krug popunjava O. Iveković svojim temama iz historije i prizorima iz svakidašnjeg narodnog života ("Interijer s kuhinje"), Ferdo Quiquerez svojim realističkim portretom ("Slava Csikoš-Sessia ("Slava kuškarca") i njegova učenica Slava najbolji akvarelista ("Pergola"), te F. Kovačević ("Zimski pejzaž uz Crnčiča na se preuzeo zadatak da likovno obradi naš hrvatski slikar u svim njegovim varijacijama.

Tri značajna riječkog slikarstva, koje je bilo - u neke vrsti punom cvatu - u polovini 19. stoljeća, su Albert Angelović, Franjo Kolombo i Ivana Simonetti, sva su trojica studirala u Veneciji a nakon toga djelovala u Rijeci a povremeno i u Veneciji, portretirajući tadašnju društvenu i ekonomsku elitu. U riječkoj galeriji čuva se od Angelovića njegov "Autoportret", od Kolomba dva reprezentativna portreta grofova "Ayatha i Almašia te niz slika i minijatura Simonettia najznačajnije umjetničke ličnosti riječkog XIX. stoljeća i ličnog prijatelja Jurja Strosmayera ("Portret Enrica Fischera", "Autoportret").

Na prelazu 19. i 20. stoljeća pojavila su se dva značajna imena postavši ubrzo korifejima hrvatskog modernog likarstva, označivši mu put kojim je kasnije iz njihove rane smrti krenulo. Bili su to Račić i Kraljević. Naša galerija posjeduje, pored vanrednog gouachea ("Balerina"), jedan zaista interesantan autoportret Kraljevića, skiciran olovkom u jedan spomenar u času dobrog raspoloženja, koga je stvorila, - kako je sam Kraljević zapisao ispod crteža - "bakarska vodica u noći od 9 na 10 maja...."

Na njegove nastavlja se noviji radovi njegovih školskih drugova G. Hermana ("Nagovaranje", "Mrtva priroda"), V. Becića ("Gljive") te Lj. Babića ("Moj sin")

Djelovanje dalmatinskih slikara u novijem likovnom strujanju Hrvatske ilustrira nekoliko slika značajnih ličnosti: "Portret B.:" M. Tartaglie, "Supetar" i "Portret slikara Uzorinca" I. Joba, "Vinogradi" F. Simunovića, "Splitski pejzaž" B. Vidovića, "Motiv s otoka" A. Kaštelančića "Dubrovačka plaza" rano preminulog G. Rajčevića, "Portret djevojke" I. Dulčića i druge.

Podatke o likovnom životu na Rijeci za vrijeme i poslije drugog svjetskog rata crpimo samo iz djela E. Fonde, koji nam se svojim "Pariškim predgradjem" predstavio kao ozbiljan slikar, te K. Ostrogovića ("Lje-

to"). Poslije oslobodjenja ovdje radi niz slikara od kojih su u galerijskim zbirkama zastupani J. Smokvina, M. Uzorinac, V. Udatny, M. Škanjec i A. Zunić.

Slikarstvo u Gornjoj Hrvatskoj zastupano je najbrojnije. Pored već spomenutih Becićevih, Hermanovih i Babićevih djela nižu se slike nadarenog Uzelca ^("Dalmatinski pejzaž") koji već dulje vrijeme zajedno sa Junačkom ^("Po Chardinu") djeluje u Parizu, O. Glihe ("Portret A.S."), V. Svečnjaka ("Podvežica"), F. Kumbatovića ("Prčki pejzaž"), Z. Sulentića ("Crvena vaza"), V. Šeferova ("Stare kuće u Korčuli"), E. Kovčevića ("Gviječće"), M. Reizera ("Portret J.J."), M. Murtića ("New-York"), S. Šohaja ("Pejzaž"), V. Murtić ("Place de la Concorde"), ~~XXXXXX~~ A. Sablića ("Motiv iz Gračana") ~~XXXXXX~~ M. Staničića ("Sumrak"), J. Vamšića ("Mrtva priroda") ^{drugi}

Istarski slikari A. Motika i B. Bulić, koji već dulje vrijeme rade u Zagrebu prezentirani su: Motika sa akvarelom "Interieur" i gouacheom "IZ kladnice" a Bulić zanimljivim "Autoportretom" s humorističkom notom.

Cisti akvarel gaji u Hrvatskoj poslije slave Raškaj samo Ivan Domać, koji je u toj grani slikarstva donio uspješnih ostvarenja ("Breskve" i "Slavonski pejzaž")

Grupa "Zemlja", iako ne potpuno, predstavljena je u ovoj galeriji sa nekoliko autora i njihovih djela. Tako sa tri velike slike jednog od njezinih osnivača Krste Hegedušića ("Boklade", "Rekvizicija" i "Zadušnice"). Po tematici i shvaćanju njemu su blizi njegovi bivši učeni seljaci ~~XXXXXX~~ ("Mrtva priroda s puranom") i Kraz ("Bljunčara na autostradi") dok je Mirko Virius također seljak, autodidakt ("Svätovi")

Uvid u likovna ostvarenja srpskih slikara pružaju nam impresivna platna Petra Dobrovića ("Dubrovački pejzaž" i "Gruška luka") M. Milunovića ("Pejzaž"), Pedje Filosavljevića ("Triumfalna kapija"), M. Maskarelića ("Porodica") te zanimljiva ostvarenja L. Vozarevića ("Portret žene"), P. Omčikusa ("Podvežica"), A. Lukovića ("Kalemegdanske ruže"), S. Bogojevića ("Dječak"), Z. Petrović ("Autoportret") i B. Mihajlovića ("Beograd").

U svojoj težnji da prikaže javnosti suvremenom likovnu umjetnost Galerija ima posebnu zbirku grafike, kojom je prikazano umjetničko djelovanje slikara i kipara u toj grani likovne umjetnosti. Crtežima olovkom i tušem, bakropisima, bakrerezima, monotypima i litografijama zastupani su Kraljević, Rački, Babić, Angelović, Meynier, E. Kovčević, Marta Ehrlich, Z. Hegedušić, K. Hegedušić, F. Simunović, S. Šohaj, V. Becić, Gecan, Sumanović, Dobrović, Zunić, Tartaglia, Vaid, Reatek, Hangja, Simaga, Svečnjak, Prica, Bistić, Postružnik, Steiner, Lovrenčić, Melkus, Kraz, Radauš, Smokvina, Dulčić i

Džamonja.

Zbirka plastike (naročito XX.stoljeća) po broju eksponata i njihovoj vrijednosti dolazi u našoj republici odmah iza Moderne Galerije u Zagrebu. Dok plastiku XIX.st.predstavlja samo jedan realistički portret I. Rendića ("Portret riječkog građanina Gorupa"), zbirci skulpture hrvatskih kipara, da postane jedna od najboljih manjka djelo njezinog najvećeg majstora Ivana Meštrovića. Pored detalja spomenika M.Tita u Kumrovcu i portreta M.Pijade kipara A. Augustinčića tu zbirku sačinjavaju istaknuta djela F.Kršinića ("Kipar", "Akt" i "Njegovateljica ruža") te ostvarenje V.Radauša ("Prijenos ranjenog partizana" i "Petrica i galženjaki") IIX I Ivo Lozica, taj veoma nadareni mladi kipar, koga su fašisti strijeljali kao teoca u njegovu rodnu mjestu Lubardi 1943. godine pokazuje svojim uspješnim "ktom", kakav je talenat izgubilo hrvatsko kiparstvo. Pavlu Perića ilustrira "Svelja", karakterističan tip žene iz Dalmatinske Zagore, a Hinka Juhne "Akt". Mladji: V.Bakić i K.Angeli-Radovani, koji u svojim djelima traže i nalaze nove načine izražavanja te ^{"Preos ranjenog partizana"} V.Fuklječ - razvili su poslije oslobođenja svoju punu djelatnost. O tome svjedoče i njihovi radovi: "Portret pjesnika Kovačića" V.Bakića te "Portret Ive L. le Ribara" "Portret slikara Schajca" i "Tečkarica" Koste Radovana. Najmlađa generacija predstavljena je djelom, odnosno "Portretom B.C." mladoga kipara D. Džamonje.

U umjetničkom životu lijeke na području kiparstva ^{pored ostalih} djeluje Vinko Matković, čije nea umjetniške sposobnosti prikazuje njegov "Portret Kresnika".

Što je vidljivo, eksponati izloženi u zbirkama riječke galerije mogu svakom posjetiocu pružiti presjek kroz likovna ostvarenja ~~XXXXXXXXXX~~ naših ~~umjetnika~~ umjetnika. Pomankanje prostora onemogućava, međjutim, da se izlože i druge djela (slike, erteži i skulpture) inostranih umjetnika, starih i suvremenih (Holandeza, Talijana, Nijemaca, Mađžara, Austrijanaca, Poljaka i drugih), koje su, međjutim, pristupačne naučnim radnicima.

Premda se ni u kojem slučaju ne bi moglo reći, da je riječka galerija mrtva ustanova, ipak je posjet daleko od toga da bi zadovoljavao. U prošloj godini kroz nju je prošlo tek oko 9.000 ljudi, uglavnom domaćih i stranih turista i ekskurzija. Vjerojatno je veći dio riječana i prošao kroz nju, ali je potrebno objasniti, da Galerija nije ustanova, koja je dovoljno samo jednom posjetiti. S takvom ustanovom potreban je neprekidan kontakt, tim više što za to postoji mogućnost, jer je ona pristupačne javnosti tri puta u tjednu (nedelja od 10 - 13, utorak i četvrtak od 9 - 12) a za ekskurzije i

strance svaki dan u uređovno vrijeme.

Galerija posvećuje naročitu pažnju izložbenoj djelatnosti, smatrajući, da je ona najvažnija u pogledu estetsko-umjetničkog odgoja naših i danih ljudi. Pomocu što kvalitetnijih izložbi, povremenih predavanja i stručno-popularnih prikaza ona nastoji zainteresirati što širi krug ljudi za likovnu umjetnost uopće, a svoje zbirke napose. U istom cilju i s istom namjerom Galerija je snimila pored 576 crno-bijelih snimaka još oko 70 snimaka svojih najvrijednijih eksponata u boji i načinila dispositive. Na taj način moći će se u radnim kolektivima, školama, tvornicama i ostalim mjestima naše oblasti uz popularna predavanja prikazivati umjetnička djela naših najistaknutijih likovnih umjetnika.

Iako postoji relativno kratko vrijeme o Galeriji likovnih umjetnosti pisano je prilično mnogo, a naročito u zadnje vrijeme. Od većih i značajnijih prikaza i članaka treba navesti: "Galerija u palači guvernera" (Lj. Babić - Vijesnik u srijedu od 22. IV. 1953); "Galerija likovnih umjetnosti na Rijeci" (B. Vižintin u Biltenu Instituta za likovne umjetnosti br. 1); "Decine di disegni nella Galleria di Belle Arti" (Martini - Voce del popolo od 8. V. 1949); "Galerija likovnih umjetnosti u Rijeci" ^{B. Vižintin} (Zbornik o Rijeci, izd. Matice Hrvatske 1954); "Tre anni di vita della Galleria di arti figurative" (B. Vižintin u Voce del popolo od 11. XI. 1952).

^{Ma da}
^{ima} u svojoj biblioteci posjeduje relativno malen broj stručnih knjiga (396 kom.) gdje se pored historičara umjetnosti služe i likovni umjetnici ovog kraja. Nažalost, zbog ograničenih financijskih sredstva, Galerija nije bila u stanju do sada izdati jedan stručan i pregledan katalog za kojim se osjeća neophodna potreba. Prva publikacija ove ustanove bio je nedavno štampani katalog izložbe "Salon 54" suvremenog slikarstva i kiparstva FNRJ sa kojim je Galerija počela svoju publicističku djelatnost.

Pored prostora, koji će se već u dogledno vrijeme povoljno riješiti i stručnih publikacija, jedan od osnovnih problema jest problem stručnog kadra. U riječkoj galeriji radih za sada samo jedan stručnjak a to je sam direktor (stručni suradnik Boris Vižintin). Nužno je potrebno, da Galerija dobije još jedno stručno lice čime bi bio omogućen vrći elasticitet u radu ove kulturne ustanove na teritoriju, koji zaslužuje posebnu brigu i pažnju.

Boris Vižintin